

ВОЗНЯКОВСЬКА КРИСТІНА АНАТОЛІВНА

Чернівецький юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

ПРАВО НЕСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ ЯК ПІДГАЛУЗЬ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Сукупність правових норм, присвячених процедурам визнання банку неплатоспроможним, відновлення цієї неспроможності, продажу банку інвестору чи його ліквідації виокремлюється від сукупності норм, яким врегульоване звичайне банкрутство. Це виокремлення підкріплюється не лише спеціальними законодавчими актами, зокрема, законами України «Про банки та банківську діяльність», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» тощо, але й специфічними процедурами та іншими змістовними засобами правового регулювання.

На відміну від досліджень звичайного банкрутства, відомих за роботами В.В. Джуня, Б.М. Полякова, В.В. Радзивілюк та інших, неспроможність банків не досліджувалася із погляду кваліфікації місця відповідної сукупності норм права у системі права. Так само не вирішено питання співвідношення права неспроможності банків із господарським правом, яке містить основоположні норми щодо комерційної господарської діяльності та конкурсного процесу.

О.А.Гавінська справедливо зауважила, що підгалузь права – відносно автономна нормативна цілісність, що існує в рамках галузі права, об'єднує кілька споріднених правових інститутів та з урахуванням потреб юридичної практики може подолати інституційну недостатність і виокремитися в окремий напрям правового регулювання (галузь права) [1, с. 6]. О.В. Мінбалеєв досить слушно відмітив, що про підгалузі ми можемо говорити за умови дотримання наступних критеріїв: 1) підгалузь об'єднує сукупність однорідних інститутів, що інтегруються в підгалузь в межах певної галузі права, що характеризуються своєю специфікою і відомою родовою відокремленістю; 2) наявність у складі підгалузі, як правило, загального інституту, групи інститутів, законодавчо виділених загальних положень для інститутів підгалузі або наявність асоціації загальних норм; 3) однорідність суспільних відносин, які об'єднуються в підгалузь, в той же час повинна припускати різний видовий склад суспільних відносин; 4) для підгалузі повинна бути властива висока ступінь спеціалізації і диференціації входять в її склад правових інститутів [2, с. 31].

Теоретичні дослідження сучасних банківських правовідносин нерозривно пов'язані з вивченням теоретико-методологічних засад права банківських банкрутств як певної спільноти правових норм. Банківські банкрутства та система гарантування вкладів фізичних осіб як об'єкти правовідносин становлять значну частину суспільної уваги суб'єктів господарювання та споживачів, позаяк належне функціонування

банків обумовлює можливість вказаних суб'єктів взагалі здійснювати господарську діяльність, приймати участь у споживанні та зберіганні цінностей.

Системність будь-якої підгалузі права первісно вимагає встановлення усталеної та такої, що піддана динамічному розвитку, системи суспільних відносин як однорідного предмету регулювання. І лише згодом може бути виявлена сукупність правових норм і зв'язків між ними, що дозволяють взаємодіяти нормам між собою. Правові норми, що регулюють відносини у сфері неспроможності банків, знаходяться в систематизованому, згрупованому в певні правові інститути стані саме завдяки наявності специфічної групи відносин неспроможності банків. У праві неспроможності банків досить чітко простежується поділ на інститути, які включають в себе правові норми, що регулюють відносини, які виникають з приводу конкретних форм та стадій банківської неспроможності.

У контексті права неспроможності банків йдеться про спеціальні джерела правового регулювання, відмінні як від звичайного банкрутства, так і від форм ліквідації інших суб'єктів господарювання, від звичайних процедур виконавчого провадження та черговості при задоволенні вимог кредиторів в інших господарських відносинах. У цій сфері діють специфічні підстави визнання правочинів недійсними тощо. Цей масив нормативно-правових актів потрібно виділяти для цілей, передусім, чіткого позиціонування спеціальних норм стосовно неспроможності банків.

Виходячи із сукупності правових засобів, які впливають на порядок визнання банків неплатоспроможними, можна дійти до висновку, що відносини щодо впорядкування відносин за участі банків, НБУ, ФГВФО та інших осіб у сфері неспроможності банків регулюються багатьма галузями права, водночас, вбачається, що господарське право здійснює у галузі банківського банкрутства вирішальний вплив.

Роль господарського права у регулюванні відносин неспроможності банків ще підвищиться у випадку якомога повнішого відображення у процедурах банківського банкрутства, що неодмінно станеться у зв'язку із об'єктивізацією процесів економічного розвитку, потреб суспільства у побудові ефективної взаємодії банківського та іншого законодавства про господарську діяльність. Йдеться, зокрема, про зближення процедур загального та банківського банкрутства, про збільшення ролі судового контролю в процедурах неспроможності банків, коли найважливіші стадії відповідної процедури оцінюватимуться та санкціонуватимуться судом, коли суб'єкти господарювання – власники коштів на поточних рахунках не будуть втрачати усі свої кошти в результаті банківських банкрутств, несучі усі тяготи банківських криз. Саме у цьому випадку можна буде говорити про нові шляхи для інвестування у банківську сферу, нові капіталовкладення в економіку України загалом.

Тут не можна обійти увагою значення специфічних методів правового регулювання для формування механізму правового регулювання неспроможності банків. Зокрема, при обґрунтуванні підгалузевого

характеру портового права О.П. Подцерковний зазначив, що підгалузева диференціація дозволяє не «вигадувати» якісь нові методи правового регулювання відповідних відносин, а застосовувати притаманні загалом господарському праву методи, пояснюючи особливості дії цих методів у конкретно-спеціальній сфері портових відносин [3, с. 11]. Своєрідність методу правового регулювання в праві неспроможності банків обумовлюється не лише особливим поєднанням приватно-правових та публічно-правових засобів регулювання, але й формуванням специфічної взаємодії матеріально-правових та процесуальних норм, загалом притаманних будь-якому банкрутству. У випадку неспроможності банків дія цих процесуальних інститутів отримує організаційно-господарське, управлінське забарвлення, на відміну від судового забарвлення відповідних процедур у звичайному банкрутстві, але не втрачає подібності змістовного характеру, не кажучи вже про буквально співставлення цих понять.

Не можна представити право неспроможності банків й у контексті підпорядкування банківському праву. Адже це руйнує ідею самостійності підгалузевого характеру права неспроможності банків, позаяк складно уявити підгалузь права у межах правового утворення, що саме не має визначеного галузевого статусу.

Тут проблема теоретичного осмислення підгалузевого характеру права неспроможності банків наштовхується на проблему визначення підгалузі права як правового утворення, що тягнеться до виокремлення в галузь права: «підгалузь права – це відносно автономна ціннісно-нормативна цілісність, що існує в рамках галузі права, об'єднує декілька споріднених правових інститутів та з урахуванням потреб юридичної практики прагне виокремитися в окремий напрямок правового регулювання» [1, с. 5]. Але це не означає, що подібна автономізація є загрозовою для галузі права. Вона не здатна, зазвичай призвести до практичної реалізації, адже у правозастосовчому аспекті всі інститути, підгалузі та галузі права поєднанні численними зв'язками, коли намагання чітко відділити одне від іншого не має конструктивного сенсу – у виокремленому вигляді ці утворення втрачать методологічні засади розвитку та правового осмислення.

Той факт, що дослідження права неспроможності банків та навіть банківського права є поодинокими, цілком доводить цю тезу. Ця поодинокість обумовлена обсягом наукових зусиль, що на сьогоденньому етапі суспільного розвитку, докладаються для розробки підгалузевого матеріалу. І зв'язок із галузевою, материнською формою буття права – галуззю господарського права у нашому випадку – дозволяє здійснювати дослідження правового регулювання банківського банкрутства із випробуванням та змістовно цінним методологічним інструментарієм. Субординація тут дозволяє методологічний інструментарій галузі права у повному обсязі перенаправити на підгалузевий рівень. Підгалузь права неспроможності банків саме й виявляє подібні властивості перспективної автономізації.

Наведене дозволяє зробити висновок, що право неспроможності банків становить самостійну підгалузь господарського права, рівну до підгалузевого рівня права звичайного банкрутства. Самостійність цієї підгалузі обумовлюється специфічним видом відносин, особливими джерелами їх правового регулювання, методами правового регулювання, та, як буде показано надалі, принципами, особливим правовим режимом ті іншими ситемоутворювальними елементами.

Список використаної літератури:

1. Гавінська О.А. Підгалузі права в системі права сучасної України Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01. Одеса, НУ «ОЮА», 2017. 200 с.
2. Минбалеев А.В. Подотрасль права как элемент системы права (на примере права массовых коммуникаций) Вестник ЮУрГУ. Серия «Право». 2013. том 13, № 4. С. 28-32.
3. Подцерковний О. П. Про становлення портового права як підгалузі господарського права. Економіко-правове забезпечення розвитку морегосподарського комплексу України. Матер. круг. столу. О.: Фенікс, 2013. С. 10-12.

Ключові слова: підгалузь господарського права, право неспроможності банків, правова природа сукупності норм права, право банкрутства.

Ключевые слова: подотрасль хозяйственного права, право несостоятельности банков, правовая природа совокупности норм права, право банкротства.

Key words: sub-branch of economic law, the law of insolvency of banks, the legal nature of rules of law, bankruptcy law.

ДОБРОВОЛЬСЬКА ВОЛОДИМИРА ВОЛОДИМИРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри господарського права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ НОРМ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Контроль у сфері господарювання є важливою теоретично-правовою категорією, яка у практичному сенсі застосовується майже до всіх суб'єктів господарювання з метою виявлення правопорушень та дотримання законності при здійсненні ними своєї діяльності в порядку та на умовах, визначеними нормами чинного законодавства. Його визначення і дослідження різновидів сприяє практичному застосуванню та попередженню і усуненню зловживань з боку суб'єктів владних повноважень.

Нормативним підґрунтям контролю у сфері господарювання є чисельні правові акти різної юридичної сили на чолі із Основним Законом України – Конституцією України [1], що надає змогу говорити про